

JAARVERSLAG INSECTENWERKGROEP - 2016

We hebben een goed vlinder- en insectenjaar achter de rug. Het seizoen begon iets later dan het voorgaande jaar, maar het hield lang stand, tot in oktober. We hebben als groep iets vaker tochten gemaakt buiten het gebied van IVN de Steilrand, waarbij we leuke insecten gezien hebben die in ons gebied niet voorkomen. Individueel hebben we de gebieden binnen de Steilrand in kaart gebracht.

Samenstelling insectenwerkgroep

Dit jaar hebben we 2 nieuwe leden mogen verwelkomen bij de groep: Ljiljana Stojiljkovic Milutin en Tiny Sterenborg. Daarentegen hebben Karin van de Ven en Anja van Halbeek de groep verlaten. Anja kon de activiteiten van de insectenwerkgroep niet meer combineren met haar andere drukke activiteiten. Karin heeft de groep verlaten vanwege haar gezondheid.

Wat ons allen zeer droevig stemde is het overlijden van Lucie Mulder. In het voorjaar van 2016 kreeg Lucie te horen dat ze ernstig ziek was. Op 21 juli 2016 is Lucie overleden aan de gevolgen van kanker. Lucie was een trouw lid en altijd samen met Jan aanwezig bij de activiteiten van de insectenwerkgroep. Haar vrolijke opmerkingen zullen we blijven missen.

De groep bestaat uit de volgende personen:

Angelique Aelen, Wiel Aelen, Martin van Bommel, Gidy Chorus, Jan Mulder, Marcel Cuijpers, Marianne Vos, Ljiljana Stojiljkovic-Milutin, Tiny Sterenborg, Piet Boonen en Hennie Boonen

Veldtochten

Dit jaar zijn er 8 gezamenlijke veldtochten geweest, met een wisselende samenstelling van leden van de insectenwerkgroep.

De eerste veldtocht vond plaats op zaterdag 07 mei en ging net als de voorgaande jaren naar de bakheide in Beesel. In dit gebied vliegen altijd de voorjaarsvlinders zoals het oranjetipje .

Voor de **tweede veldtocht**, op 11 juni, zijn we naar Groesbeek en Ottersum gegaan. Toen we in Tegelen weggingen was het bewolkt maar gaandeweg de rit kwam het zonnetje hoe langer meer door de wolken. Bij aankomst was de bewolking helemaal weg. In Groesbeek vliegt de Zilveren maan. We waren eigenlijk iets te laat te voor deze vlinder, maar we hebben toch nog zo'n 10 exemplaren gezien. Het is een mooi gebied, voornamelijk moeras, dat gevoed wordt door kwelwater uit de omliggende heuvels. Behalve de Zilveren maan zaten er nog veel andere insecten, zoals deze hoornaar (zie foto) die zich tegoed deed aan de sappen die uit

een dode boom kwamen. Ook komen er bijzondere planten, zoals orchideeën, voor in het gebied. In de middag zijn we naar Ottersum gegaan waar we langs de Niers gewandeld hebben. Er vlogen zeer veel Weidebeekjuffers en Blauwe breedscheenjuffers.

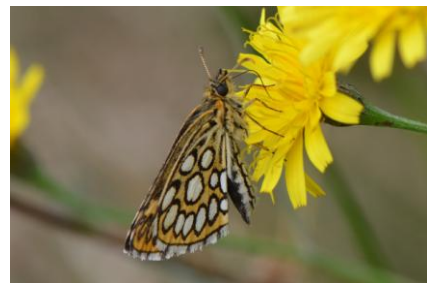

Bruine eikenpage (Satyrium ilicis)
Broekhuizen 02-07-2016 (foto Hennie Boonen)

Op 2 juli ging het vervolgens naar het Schuitwater in Broekhuizen. Marcel had een leuke tocht uitgezocht, de lucht was blauw, dus het belooft een mooie tocht te worden. De vlinderdip was voorbij, wat duidelijk te merken was aan de vele bruine zandoogjes, koevinkjes en grote dikkopjes die we zagen. Ook zagen we verschillende libellen, solitaire bijen en lieveheersbeestjes. Maar de grootste verrassing was toch wel de Bruine eikenpage. We hebben 5 exemplaren gedurende de gehele tocht gezien. Halverwege de tocht werden we verrast door een onweersbui. Deze trok

echter snel over, waarna we weer verder konden lopen. Al met al een hele mooie tocht en zeker voor herhaling vatbaar.

De **vierde veldtocht** werd gehouden op 16 juli en ging naar de Groote Peel in Ospel. Doel van de tocht was om het spiegeldikkopje te zien. Dit kleine vlindertje komt op maar een paar plaatsen voor in Nederland. Het spiegeldikkopje was in grote aantallen aanwezig en werd van alle vlinders het meeste gezien, gevolgd door het oranje zandoogje.

Spiegeldikkopje (Heteropterus morpheus)
Ospel 16-07-2016 (foto Hennie Boonen)

Columbia red tail boa constrictor
Venlo 13-08-2016 (foto Hennie Boonen)

Op 13 augustus zijn wat dichterbij huis gebleven en werd de Groote heide in Venlo bezocht. De heide begon in bloei te komen, wat altijd een heel mooi gezicht is. Op de Groote heide is de heivlinder te vinden. Deze hebben we gevonden, net als het oranje zandoogje en het hooibeestje. Martin liep nog bij een heel aparte waarneming uit; een Columbia red tail boa constrictor. Waarschijnlijk door iemand losgelaten in dit gebied. Jammer genoeg zal de slang een strenge winter niet overleven.

Vervolgens ging het op 23 augustus naar Cuijk en Sint Anthonis. In het buitengebied van Cuijk hebben we de Kraaijenbergse plassen bezocht. Een mooi natuurgebied, ontstaan na het stoppen van de winning van zand, grind en klei. In het gebied komen veel insecten voor. We waren speciaal naar dit gebied gegaan voor de sleedoornpage. Van deze vlinder hebben we zo'n 10 exemplaren gezien. Nadat we lekker geluncht hadden in Sint Anthonis zijn we 's middags gaan wandelen op de heide in Sint Anthonis. De heide stond allemaal in bloei, een prachtig gezicht. We hebben veel heivlinders, kleine vuurvlinders en hooibeestjes gezien. We hebben ook nog lang gezocht naar de kommavlinder

(*Hesperia comma*). Deze hebben we jammer genoeg niet gezien. Aan het einde van de tocht, toen we onder de eikenbomen doorliepen, liet Marcel ons nog zien welke kleine insecten er allemaal aan

Sleedoornpage (Heteropterus morpheus)
Ospel 16-07-2016 (foto Hennie Boonen)

de onderkant van de (eiken)bladeren zitten. Heel leuk om te zien en erg leerzaam. Dit krijgt dit jaar een vervolg met een aparte avond, speciaal hiervoor georganiseerd, ergens in augustus.

Traditioneel is de laatste jaren dat we in september naar de Sint Pietersberg gaan in Maastricht voor afsluiting van de veldtochten. Dit jaar is dit de voorlaatste tocht geworden. Vanwege het mooie weer is er nog een tocht geweest op 1 oktober. De zevende tocht ging dus naar Maastricht. In tegenstelling tot andere jaren vlogen er nu niet meer zoveel insecten. Van de vlinders hebben we voornamelijk afgevlogen exemplaren gezien (bruin blauwtje, icarus blauwtje, kleine vuurvlieder). Ook de libellen waren minder aanwezig dan afgelopen jaren. Het blijft wel altijd een heel mooi gebied om te wandelen.

De laatste en achtste tocht ging op 1 oktober naar Swalmen. Vanwege het mooie weer vlogen er nog insecten. In Swalmen werd nog een gaffellibel waargenomen in de week voor de tocht. Omdat we als leden van de groep deze libel nog niet gezien hadden zijn we gaan wandelen langs de Swalm in de hoop dat we de libel zagen. In het begin van de wandeling kwamen we mooie paddenstoelen tegen. Ook vlogen er nog enkele vlinders, zoals de Dagpauwoog, gehakkelde aurelia, kleine vuurvlieder en het icarusblauwtje. Na ongeveer 2 uur wandelen was het geluk aan onze zijde en vond Tiny de Gaffellibel in een veld langs de Swalm. Al met al een mooie afsluiting van een geslaagd seizoen.

Bijzondere waarnemingen

Afgelopen jaar zijn de volgende bijzondere waarnemingen (voornamelijk libellen) gemaakt in en net buiten het gebied van IVN de Steilrand.

Staatblauwtje

Net als vorig jaar, zijn ook dit jaar de staarblauwtjes weer waargenomen door onze leden binnen ons gebied. Dit keer op 2 verschillende plaatsen. Echter in minder aantallen. Hopelijk blijft de vlinder voorkomen in ons gebied.

Staatblauwtje (Cupido argiades)
Tegelen 20-08-2016 (foto Hennie Boonen)

Gaffellibel

Helemaal aan het eind van het seizoen werd een gaffellibel waargenomen door Angelique, Wiel, Jan, Marcel en Hennie in Swalmen

Beekoeverlibel

Deze beekoeverlibel vond Martin in zijn tuin. De beekoeverlibel is op zich al een aparte waarneming, maar deze beekoeverlibel heeft daarbij een gehele blauwe bestuiving. Dit wordt wel in Zuid-Europa waargenomen maar niet in Nederland. Een aparte waarneming.

Gewone bronlibel

De Gewone bronlibel werd door Hennie waargenomen 10 meter buiten het gebied van de Steilrand, op het Duitse grondgebied achter Tuunke Janssen.

Gaffellibel
(*Ophiogomphus cecilia*)
Swalmen 01-10-2016
(foto Hennie Boonen)

Beekoeverlibel
(*Orthetrum coerulescens*)
Belfeld 16-08-2016
(foto Martin van Bommel)

Gewone bronlibel
(*Cordulegaster boltonii*)
Belfeld 09-07-2016
(foto Hennie Boonen)

Waarnemingen dagvlinders

Onderstaand een overzicht van de waarnemingen van onze leden, binnen het gebied van onze vereniging, maar ook elders in Nederland.

Hesperiidae (Dikkopjes)

1. Groot dikkopje (*Ochlodes sylvanus*)
2. Zwartsprietdikkopje (*Thymelicus lincola*)
3. Geelsprietdikkopje (*Thymelicus sylvestriens*)

Het Groot dikkopje wordt traditioneel waargenomen in de bossen boven Maalbeek, het Zwartsprietdikkopje meer in de open grasvelden, zoals langs de A73. Het Geelsprietdikkopje werd waargenomen langs het spoor in Belfeld.

Buiten ons gebied werd het Spiegeldikkopje waargenomen in de Grootte Peel door Marcel, Martin Gidy en Hennie

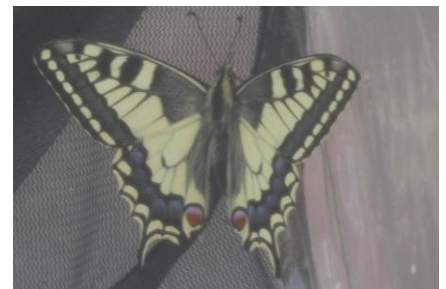

Zwartsprietdikkopje (*Thymelicus lincola*)
Belfeld 09-07-2016 (foto Hennie Boonen)

Papilionidae (Grote Pages)

4. Koninginnenpage (*Papilio Machaon*)

Vorig jaar is er een rups gevonden op het grasland aan de Venweg. De rups heeft zich verpoppt en dit jaar is er een prachtige vlinder uitgekomen. De tweede generatie van deze vlinder werd ook waargenomen en wel in augustus door Gidy in zijn eigen tuin.

Net uitgekomen Koninginnepage (*Papilio Machaon*), in de vlinderkweekkast
Belfeld 12-05-2016 (foto Piet Boonen)

Pieridae (Witjes)

5. Oranjetipje (*Anthocharis cardamines*)
6. Groot koolwitje (*Pieris brassicae*)
7. Klein koolwitje (*Pieris rapae*)
8. Klein geaderd witje (*Pieris napi*)
9. Oranje luzernevlinder (*Colias croceus*)
10. Citroenvlinder (*Gonepteryx rhamni*)

Het Oranjetipje is een vaste bewoner van het Meerlebroek en de Bakheide in Beesel, maar komt natuurlijk op veel meer plaatsen voor. Ook het Groot en Klein koolwitje, het Klein geaderd witje en de

Citroenvlinder worden elk jaar veel waargenomen. De Oranje luzernevlinder was dit jaar een paar keer te bewonderen aan de bosrand.

Lycaenidae (vuurvinders, kleine pages en blauwtjes)

11. Kleine vuurvlinder (*Lycaena phlaeas*)
12. Boomblauwtje (*Celastrina argeolus*)
13. Icarusblauwtje (*Polyommatus icarus*)
14. Staartblauwtje (*Cupido argiades*)
15. Bruin blauwtje (*Aricia agestis*)

De staartblauwtjes werden dit jaar op 2 plaatsen binnen ons gebied waargenomen. Het bruin blauwtje werd in Tegelen gezien. De overige vlinders komen in het gehele gebied voor. Buiten ons gebied werd de Bruine eikenpage waargenomen door Martin, Marcel, Gidy en Hennie in het Schuitwater in Broekhuizen

Boomblauwtje (Celastrina argeolus)
Belfeld 10-07-2016
(foto Martin van Bommel)

Nymphalidae (Aurelia's)

16. Atalanta (*Vanessa atalanta*)
17. Distelvlinder (*Vanessa cardui*)
18. Dagpauwoog (*Aglais io*)
19. Kleine vos (*Aglais urticae*)
20. Gehakkelde aurelia (*Polygonia c-album*)
21. Landkaartje (*Araschnia levana*)

Opmerkelijk was dit jaar de invasie van de Distelvlinder, die vanaf eind mei in grote getallen werd waargenomen in geheel Europa. De Kleine ijsvogelvlinder is dit jaar wel net buiten ons gebied waargenomen door Martin, maar niet op de plaats waar we deze de afgelopen jaren gezien hebben. Buiten ons gebied werd de Zilveren maan waargenomen door Jan, Lucie, Martin, Gidy en Hennie in Groesbeek

Distelvlinder (Vanessa cardui)
Tegelen 24-07-2016 (foto Hennie Boonen)

Satyrinae (Zandogen)

22. Bont zandoogje (*Pararge aegeria*)
23. Hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*)
24. Oranje zandoogje (*Pyronia tithonus*)
25. Koevinkje (*Aphantopus hyperantus*)
26. Bruin zandoogje (*Maniola jurtina*)

Koevinkje (Aphantopus hyperantus)
Belfeld 03-07-2016 (foto Hennie Boonen)

Waarnemingen nachtvinders

De meeste nachtvinders worden met een laken en/of een lichtval gelokt en waargenomen. Deze hulpmiddelen zijn dit jaar niet gebruikt. De nachtvinders die zijn waargenomen zijn daarom vooral dagactieve nachtvinders. Enkele waarnemingen:

De Phegeavlinder is sinds 2016 een algemeen voorkomende vlinder geworden. De vlinder is terug te vinden langs de bosrand in het gehele gebied van de Steilrand.

De Kolibrievlinder is ook meerdere keren in 2016 gespot in ons gebied.

Een andere veel voorkomende dagactieve nachtvlinder is de Sint Jacobsvlinder. De rode vlekken op de zwarte vleugels maken het een hele mooie vlinder.

Tijdens het opruimen van het zwerfafval kwamen we een Nachtpauwoog tegen.

Waarnemingen libellen

Onderstaand een overzicht van de waargenomen libellensoorten door de leden van onze werkgroep.

Juffers

1. Weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*)
2. Tengere pantserjuffer (*Lestes virens*)
3. Houtpantserjuffer (*Lestes viridis*)
4. Bruine winterjuffer (*Sympetma fusca*)
5. Lantaarntje (*Ischnura elegans*)
6. Watersnuffel (*Enallagma cyathigerum*)
7. Azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*)
8. Kleine roodoogjuffer (*Erythromma viridulum*)
9. Vuurjuffer (*Pyrrhosoma nymphula*)
10. Koraaljuffer (*Ceriagrion tenellum*)
11. Blauwe breedscheenjuffer (*Platycnemis pennipes*)
12. Kanaaljuffer (*Erythromma lindenii*)

Echte libellen

13. Paardenbijter (*Aeshna mixta*)
14. Blauwe glazenmaker (*Aeshna cyanea*)
15. Plasrombout (*Gomphus pulchellus*)
16. Grote keizerlibel (*Anax imperator*)
17. Viervlek (*Libellula quadrimaculata*)
18. Platbuik (*Libellula depressa*)
19. Gewone oeverlibel (*Orthetrum cancellatum*)
20. Bloedrode heidelibel (*Sympetrum sanguineum*)
21. Bruinrode heidelibel (*Sympetrum striolatum*)
22. Steenrode heidelibel (*Sympetrum vulgatum*)
23. Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*)
24. Smaragdlibel (*Cordulia aenea*)
25. Beekoeverlibel (*Orthetrum coerulescens*)

Blauwe breedscheenjuffer
(*Platycnemis pennipes*)
Belfeld 09-07-2016 (foto Hennie Boonen)

Viervlek (Libellula quadrimaculata)
Belfeld 05-06-2016 (foto Hennie Boonen)

Paardenbijter (Aeshna mixta)
Belfeld 24-08-2016 (foto Hennie Boonen)

Waarnemingen zakdragers

Er zijn vele andere soorten insecten. Alhoewel naar alle insecten wordt gekeken ligt de nadruk meestal op de vlinders en libellen. Afgelopen jaar is er door Martin wat vaker gekeken naar zakdragers. Tijdens het wandelen met de hond heeft hij meestal meer tijd om een bepaalde boom of struik iets beter te bekijken. Door te letten op kleine kleurverschillen en/of uitstulpingen zie je vaak aanwijzingen voor de aanwezigheid van zakdragers. Zakdragers zijn familie van de vlinders. Er komen ca 800 soorten zakdragers voor, waarvan 30 in Europa. De zakdragers in Nederland zijn ca 1 cm groot en zijn het beste te herkennen aan de cocon (zak). De cocons worden gemaakt van materialen uit de omgeving en zijn daarom, vanwege de goede schutkleur, moeilijker te vinden. Alleen de mannetjes vliegen uit. De vrouwtjes blijven in de cocon.

In het gebied van de Steilrand zijn de zakdragers aangetroffen op zeer uiteenlopende plaatsen. De meest voorkomende zakdrager is de gewone zakdrager (*Psyche caste*). Deze werd teruggevonden op

afrasteringen, bladeren, stalen straatnaamborden en zelfs in stalen prullenbakken. Behalve de gewone zakdragers is ook een graszakdrager (*Epichnopterix plumella*) en de sigaarzakdrager (*Taleporia tubulosa*) waargenomen. Bij de gewone zakdrager zijn de grasstukjes bijna even lang als de cocon. Bij de graszakdrager zijn de grasstukjes in de cocon langer dan de cocon zelf. De sigaarzakdrager komt voornamelijk voor op beukenbomen maar soms ook op afrasteringspalen.

Gewone zakdrager (Psyche caste)
Maalbeek 16-08-2016
(foto Martin van Bommel)

Sigaarzakdrager (Taleporia tubulosa)
Beesel 26-05-2016
(foto Martin van Bommel)

graszakdrager (Epichnopterix plumella)
(foto Marianne Vos)

Buiten ons gebied is in de Ravenvennen de kleine reuzenzakdrager (*Canephora hirsuta*) en of de grote reuzenzakdrager (*Pachyhelia villosella*) gevonden, op het informatiebord en op de heide. In Panningen is een sierlijke zakdrager (*Proutia betulina*) waargenomen op een stalen bordje langs de weg en op afrasteringspalen. Op weer een andere plaats werd een Kleine zandzakdrager (*Dahlica sauteri*) gevonden. Aan de foto's is te zien hoe goed de zakdragers kunnen opgaan in hun omgeving.

Kleine reuzenzakdrager (Canephora hirsuta)
(foto Marianne Vos)

Kleine zandzakdrager (Dahlica sauteri)
(foto Marianne Vos)

Sierlijke zakdrager (Proutia betulina)
Panningen 05-08-2016
(foto Martin van Bommel)

Insectenwerkgroep IVN De Steilrand

Angelique Aelen, Wiel Aelen, Martin van Bommel, Gidy Chorus, Jan Mulder, Marcel Cuijpers, Marianne Vos, Ljiljana Stojiljkovic-Milutin, Tiny Sterenborg, Piet Boonen en Hennie Boonen.